

nale stabilitet må vi kaste os ud i spekulationer over disse landes politiske adfærd på den internationale arena. Hvis vi tænker i klassebegreber i global målestok, er der med andre ord ringe sandsynlighed for, at dette »verdensproletariat« – som det ukorrekt kaldes – ved solidt fagforeningsarbejde og ved international sociallovgivning kan opnå samme beroligende behandling, som arbejderklasserne har fået i de kapitalistiske lande efter 2. verdenskrig. I nogle u-lande vil vedvarende dyb nød og trøstesløshed måske nok virke i retning af svag politisk optræden, men den vil ikke omfatte alle befolkningsgrupper, hvorfor vi må forvente en periode med fortsat indre ustabilitet i disse lande.

Spørgsmålet er så, om denne indre ustabilitet vil blive kombineret med øget ydre desperation hos forskellige grupper og stater. Er palæstinenserens aktioner i dette perspektiv kun et forvarsel om, hvad der kan komme? Har man kun ringe økonomisk magt – og det gælder for de fattigste u-lande, må man finde former for politisk magt, som kan give resultater. En situation af denne art byder på mange muligheder for de eksisterende blokke i verden.

Kommentarer

OLE MØLGÅRD ANDERSEN (DANIDA):

Nyboe Andersen har sikkert ret, når han hævder, at det der er sket siden 1973 har sat udviklingsplanerne langt tilbage i mange u-lande. Heldigvis ser det dog ud til, at vanskelighederne i mange af disse lande i det mindste vil kunne reudceres ved tilpasninger af den førte politik på udviklingsområdet. I nogle lande, i hvert fald i Afrika, har man gennem nogen tid været i gang med at gennemføre visse ændringer i udviklingspro-

grammerne. Det gælder med hensyn til de offentlige investeringsbudgetter, og det gælder med hensyn til andre direkte såvel som tilrettelæggende foranstaltninger, såsom valutakurspolitik, importpolitik, kreditgivning, beskatnings- og ikke mindst afskrivningsregler. Sidst, men ikke mindst, gælder det prispolitikken. I stedet for at lægge vægten på investeringer i den såkaldte moderne sektor, som er karakteriseret ved kapitalintensive projekter med høje capital/output ratios og med høje direkte og afledede importkvoter, søger man at dreje investeringerne over i mere »produktive« og traditionelle former for produktion, navnlig i smålandbruget. I stedet for kapital- og importintensive infrastrukturprojekter, lægger man mere vægt på udbygningen af (ikke-asfalterede) biveje osv. Sagt på anden måde synes der at være en tendens til at lægge mere vægt på smålandbrugets udviklingspotential, end det har været praksis indtil de senere år. En anden del af forklaringen på den øgede vægt på landbrugsudvikling er naturligvis de senere års såkaldte globale fødevarekrise, som klart har demonstreret faren ved den gennem årene i mange u-lande øgede afhængighed af fødevareimport. I en række af disse lande har regeringerne følgelig gennemført endog meget kraftige prisforhøjelser for bøndernes produkter, først og fremmest brødkorn.

Mange, som er engageret i samarbejdet med u-landene, vil, midt i bedrøveligheden omkring den nuværende økonomiske verdensorden, se noget positivt i disse tilpasninger af en række u-landes udviklingspolitik. Disse tilpasninger svarer nemlig til den politik, som, blandt andre, mange af den vestlige verdens ledende udviklingsøkonomer gennem nogen tid har advokeret for. (Se f. eks. H. Chenery, m.fl. *Redistribution with Growth*,

Oxford University Press 1974). Hvis det er et rigtigt indtryk, og det tror jeg det er, at der er tale om en almindelig tendens, er det, der sker, tankevækkende, ikke mindst i forhold til vores udviklingsbistand. Gennem udviklingsbistanden kan man modvirke disse tilpasninger. Det kan man f.eks. gøre ved at insistere på, at bistanden bindes til bestemte projekter, og, hvad der er endnu værre, til projekter med et stort importindhold. Det sidste gør udenlandske donorer som bekendt, fordi de ser den særlige recycling af bistanden, som er en følge af leverancebindinger, som noget ønskværdigt. Man kan også gøre det ved en uhammet fødevarebistand, fristelsen hertil er stor, idet bønderne i u-landene slet ikke har den politiske indflydelse som bønderne i vor del af verden. Sådanne begrænsninger i bistanden står i vejen for, at bistanden kan være den løfte-stang, som den burde være. Et interessant eksempel på det sidste er en aftale, som IMF nylig indgik med Kenya i forbindelse med Kenya's træk på den nye »Extended Fund Facility«, som institutionaliseredes sidste år. Denne trækingsret, som er beregnet på lande med strukturelle betalingsbalancevanskeligheder, kunne Fonden gøre betinget af, at Kenyas regering gennemførte en række tilpasninger af den type, som er nævnt ovenfor. Det mest interessante i denne forbindelse er dog måske, at de tilpasninger, der var tale om, var blevet foreslået af en beskæftigelseskommission under ledelse af professor Hans Singer, for nogle år siden. Først nu er der tilsyneladende opstået en situation i landet, som gør det politisk muligt at gennemføre denne politik.

KJELD PHILIP (Rungsted Kyst):

Man må af Nyboe Andersens indlæg drage konklusionen, at en gennemførelse af de mere realistiske dele af den nye økonomiske verdensorden, således som den nu tegner sig, vil være af højst forskellig virkning for de forskellige lande. Selvom målet er at gavne u-landene, vil der være u-lande, som vil blive skadet, og i-lande, som vil vinde. Nyboe Andersen er ikke inde på, om verdens totale forsyning med goder bliver større eller mindre, end den ville være uden de foreslåede indgreb. Der er næppe noget i de foreslåede foranstaltninger, der sikrer større økonomisk lighed, hverken mellem landene eller inden for landene. For at det hele kan komme til at virke nogenlunde rimeligt, forlanger det en økonomisk styring og en vilje til at acceptere denne styring. Vi mangler i dag både de styrende organer og viljen til at respektere dem, hvis de fandtes.

Alt dette hindrer imidlertid ikke, at efter al sandsynlighed vil noget ske. Det vil imidlertid, fordi opgaven er så vanskelig og styringen så ufuldkommen, føre til meget store uligheder u-landene – og nok også i-landene – imellem. Det vil gå, som så ofte før: Vi vil ét, gør noget, og opnår noget andet.

N.-A. gør rigtigt opmærksom på, at den virkelige forskel mellem u-landene og i-landene beror på u-landenes ringe produktion af industrivarer og eksport heraf. Man må til N.A.s betragtninger føje, at det er jo i grunden højst ejendommeligt, for netop bearbejdning forlanger arbejdskraft, og arbejdskraft er det billige i u-landene. På dette område skulle der være enorme muligheder i u-landene.

Lad mig i øvrigt begrænse mine kommentarer til to områder:

(1) Udviklingsbistand i traditionel for-

stand består i billige lån og faglig bistand. Lånene bliver billigere og billigere og gives på stadig lempeligere tilbagebetalingsvilkår. De nærmer sig mere og mere til at blive budgettilskud, givet i fremmed valuta. Den faglige bistands sammensætning overlades mere og mere til modtagerne. Også den nærmer sig således til at blive et budgettilskud. Toldpræferencer – herunder tolden nul –, der er begrænsede til visse kvoter, og som alene anvendes over for u-landene, betyder at beløb (præference • summen af kvoterne) overføres fra i-landene, der mister toldindtægter, til u-landenes producenter eller måske deres regeringer. Altså igen noget, der i alt fald let kan gøres til et budgettilskud. Er der ingen kvoter, bliver regnestykket mere indviklet, men i princippet sker det samme.

Nærmer vi os til en situation, hvor en række handelspolitiske foranstaltninger, såsom OPEC-landenes gammeldags monopolpolitik, eller et system af internationalt aftalte priser, eller toldpræferencer etc. skaber en ny fordeling, som indebærer en række overførsler af købekraft mellem landene, hvortil ikke svarer nogen indsats af produktionsfaktorer. Denne nye fordeling giver sandsynligvis – men ikke nødvendigvis – en nettooverførsel fra i-landene til u-landene. Denne politik vil skabe tabere i begge grupper af lande. Taberne blandt u-landene kunne man så give en vis kompensation, ved at den traditionelle udviklingsbistand koncentrerer på dem og mere og mere får karakteren af budgettilskud. At traditionel udviklingsbistand samles på dem, der er kommet i klemme, kan komme i konflikt med den tendens man også aner: at udviklingsbistand gives til dem, man vil please.

(2) Industrialisering vil tage fart i u-landene. For at fremme denne vil en mere sy-

stematisk overførsel af teknisk viden blive aktuel. Dette vil kunne fremmes ad forskellige veje: ordentlig sikring af patentrettigheder i u-landene, bedre retssikkerhed sammesteds, subsidiering af overførsel, forskning i tilpasning af vor teknologi til deres faktorpriser (lav løn, lave jordpriser, høje priser på mange hos os selvfølgelig og billige externalities, højst forskellige priser på kapital). Overførsel af teknisk viden kan og vil ske ad mange forskellige veje: joint ventures, salg af patentrettigheder, licensaftaler m.m. Vigtigst af alt er måske forskning, hvorved vor teknik tilpasses deres økonomiske forhold. På noget længere sigt kan dette blive et vigtigt led i en ny økonomisk verdensorden.

DAN BJØRNER (København):

Det, der ofte undrer den, der første gang kommer til et u-land, er den tilsyneladende velstand, der møder hans blik. Ja, tager man f. eks. Rio de Janeiro, slår velstanden over i ekstrem luksus, når man kommer til den berømte strand ved Copacabana. Lignende indtryk vil man også få i Manila på Philipinerne og andre steder.

Men drager man så ud i landet bort fra de store byer med deres luksusfacader, der ofte skjuler det usle liv, der leves i deres slumkvarterer, vender billedet sig hurtigt, og det samme billede møder man så at sige i alle de af u-landene, der f.eks. eksporterer træ. Når jeg nævner træet, er det, fordi det er mit fagområde.

Før man når ud til skovområderne, ser man generelt det samme. Man kommer igennem endeløse strækninger med sukkerør og palmelunde med soya, kokus og bananer. Der er langt mellem de store haciendaer, men de har ofte egen flyveplads, så de

ikke er så stavnsbundne. Hist og her ligger klynger af små rønner, der tilhører det jordløse landproletariat, der kun får det nødvendige til livets opretholdelse ved hårdt kropsligt slid.

Men nærmer man sig nu skovområderne, møder der en et såre trist syn; nemlig de afbrændte skove med skeletterne af store nøgne stammer og grene. Vist er det forbudt at brænde skovene af efter savværkernes høst, og vel er det påbudt at genplante, hvor man har skovet, men hungeren efter jord er på sine steder så stor, at myndighederne står magtesløse og må være vidner til, at en vigtig råvare som træ går tabt.

Jeg er bange for, at mange af u-landenes virkelige problemer ligger i den helt urimelige jordfordeling, der har bragt det så langt, at den fattigste del af befolkningen af pure nød drives til vandalisme og retsløse tilstande. Så længe noget sådant råder, tvivler jeg på, at hjælpen fra i-landene når derud, hvor hjælpen virkelig trænges.

Danmark var vel nærmest at betragte som et u-land, før fremsynede stormænd som Reventlow og Bernstorff lagde grundstenen til landboreformerne for 190 år siden. Mon vi ikke netop på denne baggrund slap for de blodige omvæltninger som det øvrige kontinent døjede under i årene, der fulgte. Og mon ikke i-landene ville gavne mest ved at være behjælpelig med en løsning af det problem, jeg her har forsøgt at pege på.

CHRISTIAN S. NISSEN (Institut for Samfundsfag, Københavns Universitet):

De to indlæg berører begge et forhold, som ofte nævnes i forbindelse med relationerne mellem i- og u-lande og her specielt når talen drejer sig om u-landsbistand. Det er

spørgsmålet om *muligheden for en voldelig nord-syd konflikt*, hvis forskellen i udviklingsniveau mellem de to landegrupper ikke mindskes betydeligt. Tankegangen er noget forenklet den, at u-landene skulle iværksætte væbnede angreb af en eller anden form mod i-landene for at gennemtvinge en mere ligelig fordeling af verdens goder.

Synspunktet fremføres ofte af politikere som en argumentation for en øget bistand, men betragtes med nogen skepsis blandt de forskere, der har beskæftiget sig med de politiske aspekter af forholdet mellem i- og u-lande. Meget kortfattet kan argumenterne anføres i to hovedpunkter.

For det første vil de u-lande, der her er tale om, ikke være i stand til at true de industrialiserede lande militært. Af indlysende grunde vil en egentlig krigsførelse være udelukket! At pege på USA's nederlag i Vietnam er ikke her relevant. Knud Erik Svendsen nævner palæstinenserens aktioner som et muligt forvarsel. Men også disse har haft en særlig baggrund, der gør dem til et specialtilfælde.

Det eneste pressionsmiddel, der kan komme på tale, er nok forskellige former for producentboykot med olieembargoen i 1973 som eksempel. Men ingen råstoffer tilbyder de muligheder, som olien gav, og desuden er de råstoffer, der oftest nævnes (kobber, tin og bauxite), ikke placeret i de fattigste u-lande.

Man må snarere sige, at jo fattigere u-landene er, jo ringere muligheder vil de have for at true den udviklede verden.

For det andet er det langt fra givet, at en øget velstand i u-landene og hermed en mindskning af forskellen i udviklingsniveau skulle gøre u-landene mere »fredelige« i de internationale relationer. Snarere tvært imod.

Antallet og omfanget af krige og ikke mindst den ødelæggende virkning, de har haft, er snarere steget i de sidste hundrede års vækstperiode.

Man må derfor nok sige, at hvis det er frygten for en kommende nord-syd konflikt af voldelig karakter, der skal være et afgørende ledemotiv i de rige landes politik over for u-landene, vil en rationel politik ikke være at fremme disse landes økonomiske vækst. Det vil tvært imod være at hæmme deres udvikling.

Men der kan være andre begrundelser for i-landenes ønske om øget vækst i u-landene. To motiver skal her særlig fremhæves.

For det første ønsket om at skabe større afsætningsmarkeder for i-landenes industriprodukter. Dette synes at have været det helt afgørende mål for f. eks. dansk bistandspolitik siden begyndelsen af 1960'erne.

For det andet tegner der sig en kommende udvikling, hvor industrilandene i stadig højere grad vil tilstræbe at integrere u-landene i de markedsdirigerede økonomiers samlede produktionsapparat.

U-landenes rolle vil her ikke blot blive den at levere råstoffer til produktionen i i-landene. Men i højere og højere grad at overtage de første og relativt enkle led i forarbejdningsprocessen, mens den overordnede og samlede styring af produktionen forbliver i de udviklede stater.

Dette vil ikke nødvendigvis medføre en egentlig social og økonomisk udvikling af u-landenes samfund, selvom det sikkert vil skabe en vækst i disse landes produktion. Men det vil gøre u-landene endnu mere afhængige af den udviklede verden, end de er i dag. Og paradoksalt nok er det, når alt kommer til alt, måske den eneste vej, man kan gå, hvis man på langt sigt vil tilstræbe

en »international økonomisk og politisk stabilitet«. Der er ikke meget »international solidaritet« heri. Men det med solidariteten har nu heller aldrig været noget betydeligt motiv i staters internationale politik.

A longer-term perspective on international stability: Thirteen Propositions

Norman Macrae:

I think I can best contribute to this conference by setting down a number of outrageous short propositions, which more learned participants can then disagree with at some length.

I am going to do an awful thing as a happy economist (there are some) at a joint conference of the Danish Economic Association and the Danish Foreign Policy Institute. I am going to say that most of the economic problems in front of us are very easy, and that it is doubtful if even economic advisers to present major governments can for very long go on making a mess of them – although foreign policy experts, such as Henry Kissinger, do a lot to help us try. And I am going to forecast that foreign policy problems are going to grow more difficult, for reasons familiar to each of the three regions which we have been asked to think about at this conference.

At the end of this paper I will set down two propositions about the oil exporting countries, which have moved from being very poor to being briefly very rich, but some of whom will probably soon move back to being poor, because they are likely